

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Bahar/Spring, 2021, 8 (1), 70-99

HADİSLER IŞIĞINDA ETKİLİ ÖĞRETMENLİK BECERİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
Evaluation of Effective Teaching Skills in the Light of Hadiths

Ömer ERKOÇ

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Keskin İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi.
e-Mail: omrerkc71@hotmail.com Orcid No: 0000-0003-2826-9776 (Sorumlu Yazar)

Neslin İHTİYAROĞLU

Doç. Dr. Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı. e-Mail: neslin52@gmail.com Orcid No: 0000-0002-3872-0922

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received:	13/04/2021
Kabul Tarihi / Accepted:	10/06/2021
Yayın Tarihi / Published:	30/06/2021
Cilt / Volume:	8
Sayı / Issue:	1
Sayfa / Pages:	70-99

Atıf / Cite as: Erkoç, Ömer & İhtiyaroğlu, Neslin. "Hadisler Işığında Etkili Öğretmenlik Becerilerinin Değerlendirilmesi" [Evaluation of Effective Teaching Skills in the Light of Hadiths]. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 8/1 (2021), 70-99. <https://www.doi.org.10.17859/pauifd.915049>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, İthenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with İthenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAÜİFD), 8 (1) 2021: 70-99

HADİSLER İŞIĞINDA ETKİLİ ÖĞRETMENLİK BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Ömer ERKOÇ**
Neslin İHTİYAROĞLU***

Öz

Bu araştırmanın amacı, Hz. Peygamber'in (s.a.s) etkili öğretmenlik becerilerine yönelik anlayışını mevcut eğitim uygulamalarıyla ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırarak incelemektir. Bu amaca yönelik veriler, *Kütüb-i Tis'a*, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri ve 2023 Eğitim Vizyonu kaynaklarından doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada, betimsel analiz aşamalarına göre, mesleki özellikler ve kişilik özellikleri temaları ve bu temalar altında kodlar oluşturulmuş; belirlenen kaynaklar bu temalar ve kodlar çerçevesinde incelenmiş; ulaşılan veriler doğrudan alıntılarla desteklenerek tanımlanmış; elde edilen veriler özgün haline sadık kalınarak yorumlanmıştır. Araştırmada Hz. Peygamber'in (s.a.s) bireysel farklılıklara dikkat etme, bilim ve teknolojiyi kullanma, insan merkezli yaklaşımı benimseme, zamanı etkin kullanma, adaletli olma, etkili iletişim becerilerine sahip olma, empatik olma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu anlayışıyla benzer özellikler gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonunda öğretmenlerin etkili öğretmenlik özelliklerine sahip olabilmesi ve eğitimin daha kaliteli hale gelebilmesi için öğretmenlere içeriğinde Hz. Peygamber'in (s.a.s) eğitimle ilgili hadislerinin yer aldığı hizmet içi eğitimler düzenlenmesi, eğitim öğretimde öğretmenlerin gönülleri fethedebilmesi için gülyüzlü olması ve ölçülü mizaha yer vermesi gerektiği gibi çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber (s.a.s), Hadis, Etkili Öğretmenlik Becerileri, Mevcut Eğitim Uygulamaları, 2023 Eğitim Vizyonu.

Evaluation of Effective Teaching Skills in the Light of Hadiths

Abstract

The purpose of this study is Hz. Prophet's (s.a.s) understanding of effective teaching skills by comparing it with current educational practices and the 2023 Education Vision. The data for this purpose were collected through document review from *Kütüb-i Tis'a*, Teaching Profession General Competencies and 2023 Education Vision sources. Descriptive analysis method was used in the analysis of the obtained data. In the study, according to the descriptive analysis stages, professional traits and personality traits themes and codes under these themes were created; the identified sources were

* Makale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunun 03/06/2020 tarih ve 3 nolu kararı ile Etik İlkelerine uygun olduğuna dair kararı vardır.

** Öğretmen Milli Eğitim Bakanlığı, Keskin İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi. e-Mail: omrerkc71@hotmail.com Orcid No: 0000-0003-2826-9776 (Sorumlu Yazar)

*** Doç. Dr. Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı. e-Mail: neslin52@gmail.com Orcid No: 0000-0002-3872-0922

examined within the framework of these themes and codes; the accessed data are defined by supporting with direct quotations; the data obtained were interpreted in accordance with their original form. In the study, it was concluded that Hz. Prophet's (s.a.s) understanding of paying attention to individual differences, using science and technology, adopting a human-centered approach, using time effectively, being fair, having effective communication skills and being empathetic had similar characteristics with the understanding of the current practices and the 2023 Education Vision. At the end of the study, in order for teachers to have effective teaching qualities and to have a better quality of education, various suggestions have been made for teachers such as organizing in-service trainings for teachers that include the hadiths of Hz. Prophet (s.a.s) on education, teachers should be smiling and use measured humor in order to conquer the hearts in education.

Keywords: Hz. Prophet (s.a.s), Hadith, Effective Teaching Skills, Current Education Practices, 2023 Education Vision.

Structured Abstract: The aim in educational processes is to achieve high level gains in students. While many variables play a role in making this process effective and efficient, teachers undoubtedly have the most important role. Therefore, the increase in quality in education and training will only be possible if teachers gain effective teaching skills. The purpose of this research is to examine Hz. Prophet's (s.a.s) understanding of effective teaching skills by comparing it with current educational practices and the 2023 Education Vision. The following questions were sought in the study:

- 1) What are the effective teaching skills of Hz. Prophet (s.a.s) in terms of professional and personality?
- 2) What are the effective teaching skills in current practices in terms of professional and personality?
- 3) What are the effective teaching skills in terms of professional and personality in the 2023 Education Vision?
- 4) Do the practices of Hz. Prophet (s.a.s) differ from the current practices and the 2023 Education Vision in terms of professional and personality?

When the national and international literature is examined, it is seen that there are many studies trying to reveal effective teaching characteristics. These research results are of course very important in determining the characteristics of effective teaching. However, it is forgotten that many of the effective teaching characteristics and suggestions made as a result of the researches were implemented by Hz. Prophet (s.a.s) himself centuries ago. Therefore, this research is considered important in terms of revealing the methods, attitudes and behaviours used by Hz. Prophet (s.a.s) as a teacher, giving a different perspective to effective teaching skills and developing alternative solutions to the problems experienced.

The research was designed in a qualitative research model and the data were collected by document analysis method. In order to reveal the effective teaching qualities of Hz. Prophet (s.a.s) in terms of professional and personality, the Kütüb-i Tis'a was examined. Teaching Profession General Competencies were examined in order to reveal the effective teaching characteristics in current practices. The 2023 Education Vision has been examined in order to reveal the effective teaching qualities in terms of professional and personality targeted in the future.

It is seen that there are hadiths of Hz. Prophet (s.a.s) in all codes determined according to the findings obtained. However, it has been determined that some codes are not mentioned or given in detail in current practices and the 2023 Education Vision. It has been determined that Hz. Prophet (s.a.s) reflected all the codes determined in the study on education and training practices, advised the companions on this issue and set the best example for humanity in terms of education as in every subject. As a result of the research, it is seen that the understanding of paying attention to individual differences, using science and technology, adopting a human-centred approach and using time effectively in hadiths coincides with the current practices and the 2023 Education

Vision. However, the understanding of providing equal opportunities in education and the understanding of ethics-based education in the hadiths partially coincide with current practices and fully coincide with the goals of the 2023 Education Vision. In addition, it is seen that the understanding of being well-groomed and clean in the hadith partially coincides with the current practices, and this issue is not included in the 2023 Education Vision. In terms of personality, the understanding of being fairness, having effective communication skills, being empathic in the hadiths shows similar characteristics with current practices and the 2023 Education Vision. The understanding of being tolerant and compassionate in the hadiths partly coincides with the current practices and fully coincides with the 2023 Education Vision. In addition, it has been determined that the understanding of being truthful and reliable in hadiths partially coincides with the current practices and the 2023 Education Vision. The understanding of patience in the hadiths does not coincide with current practices but it appears to be similar to the 2023 Education Vision. Although there are many hadiths about being cheerful and humorous in the hadiths, it has been determined that this issue is not included in the current practices and the 2023 Education Vision.

In order to improve the quality of education as a result of the obtained results;

- making more use of the ways and methods used by the Prophet in education,
- establishment of hadith libraries in schools,
- that teachers are friendly and use humour in education in a measured way,
- providing teachers with in-service training that includes hadiths,
- including hadiths related to education in course contents are recommended.

Keywords: Hz. Prophet (s.a.s), Hadith, Effective Teaching Skills, Current Education Practices, 2023 Education Vision.

GİRİŞ

Eğitim-öğretim süreçleri öğrencilerde üst düzey kazanımlar elde etmek amacıyla gerçekleşmektedir. Bu sürecin etkili ve verimli hale gelmesinde birçok değişken rol oynamaktadır. Bu değişkenlerin belki de en önemlisi öğretmenlerdir. Çünkü öğretmenlerin rol-model olmasından dolayı her davranışının öğrencide bir karşılığı vardır. Öğretmenlerin sözlü ve sözsüz çoğu davranışları, öğrencilerin bilişsel,¹ duyuşsal² ve davranışsal gelişimi³ üzerinde oldukça etkilidir. Bu etki sayesinde öğretmenler, sadece davranışlarıyla bile öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğrenmelerine katkıda bulunabilir.⁴ Bu yüzden öğretmenlerin alanında uzman, yetenekli, etkili eğitim ve öğretim becerilerine sahip olması gerekir. Eğitim

¹ Robert Powell – Barbara Harville, “The Effects of Teacher Immediacy and Clarity on Instructional Outcomes: An Intercultural Assessment”, *Communication Education* 39 (1990), 369-379.

² Mark Butland – Steven Beebe, “A Study of the Application of Implicit Communication Theory to Teacher Immediacy and Student Learning”, *Paper presented at the Annual Meeting of the International Communication Association* (1992), 1-32.

³ Laura J. Christensen - Kent E. Menzel, “The Linear Relationship between Student Reports of Teacher Immediacy Behaviors and Perceptions of State Motivation and of Cognitive, Affective and Behavioral Learning”, *Communication Education* 4/1 (1998), 82-90.

⁴ Joan Gorham - Diane M. Christophel, “The Relationship of Teachers' Use of Humor in the Classroom to Immediacy and Student Learning”, *Communication Education* 39/1(1990), 46-62.

ve öğretimde niteliğin ve kalitenin artması ancak öğretmenlerin etkili öğretmenlik becerilerini kazanmasıyla mümkün olacaktır.

Etkili öğretmenler, sorgulayan, muhakeme eden, gelişme ve yeniliklere açık olarak kendini sürekli geliştiren ve yenileyen;⁵ öğrenci merkezli anlayışı benimseyen, amaçlarını açıkça belirleyen ve belirlediği bu amaçlara ulaşmak için kararlı bir çaba içerisinde olan kişiler⁶ olarak tanımlanmaktadır. Etkili öğretmenlik becerilerini ortaya koyan birçok araştırma yapılmıştır. Araştırmalara göre etkili bir öğretmende bulunması gereken özellikler; alan bilgisine hâkim; genel kültür seviyesi yüksek;⁷ etkili iletişim becerilerine sahip;⁸ rol model olan, güzel ahlaklı, derslerine hazır ve planlı giren, öğrencilerini seven ve sevdiğini hissettiren, bilgiyi sadece aktaran değil bilgiye nasıl ulaşılması gerektiğinin yollarını gösteren, bireysel farklılıklara dikkat eden ve öğrencinin öğrenme hızına göre eğitimini şekillendiren;⁹ adaletli, hoşgörülü, güvenilir, objektif, neşeli, esprili, samimi, saygılı, rehber olan, etkili bir şekilde değerlendirme yapabilen ve derse en uygun metodu seçip uygulayabilen¹⁰ şeklinde sıralanabilir. Araştırma sonuçları, etkili öğretmenlik özelliklerinin belirlenmesinde oldukça önemlidir. Fakat göz ardı edilen bir hakikat vardır ki, yapılan araştırmalar sonucu tespit edilen etkili öğretmenlik özelliklerinin ve ortaya koyulan önerilerin, birçoğunun hatta daha fazlasının 14 asır öncesinde Hz. Peygamber (s.a.s) tarafından ortaya çıkarılmış ve bizzat Hz. Peygamber (s.a.s) tarafından uygulanmış olduğudur.

-
- 5 Cahit Kavcar, "Nitelikli Öğretmen Sorunu", Eğitimde Yansımalar: V. 21. Yüzyılın Eşiğinde Eğitim Sistemi Ulusal Sempozyumu (1999), 267-269.
- 6 Niyazi Can, "Öğretmen ve Yöneticinin Etkililiğinin Öğretimdeki Rolü", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 13/13 (1998), 55-69.
- 7 Şule Ay - İrfan Yurdabakan, "Öğretmen Adaylarına Göre Etkili Öğretmen Özellikleri ve Bu Özellikler Açısından Öz-Yeterlik Algıları", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1/33 (2015), 148-166; Erten Gökçe, "İlköğretim Öğrencilerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Etkililiği" *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 35/1 (2002), 111-119; Neslin İhtiyaroğlu, "Öğretmen Algılarına Göre Öğretmen, Öğrenci ve Öğretim Etkinliğinde Kalite Ölçütleri", *Siirt Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/1 (2014), 1-13; a.mlf., "Öğrenci Algılarına Göre Öğretmen, Öğrenci ve Öğretim Etkinliğinde Kalite Ölçütleri", *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 4/10 (2014), 33-39; Sema Karakelle, "Öğretmenlerin Etkili Öğretmen Tanımlarının Etkili Öğretmenlik Boyutlarına Göre İncelenmesi", *TED, Eğitim ve Bilim* 30/135 (2005), 1-10; Şenay Şen - Yavuz Erişen, "Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Öğretim Elemanlarının Etkili Öğretmenlik Özellikleri", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22 / 1 (2002), 99-116.
- 8 İhtiyaroğlu, "Öğretmen Algılarına Göre Öğretmen, Öğrenci ve Öğretim Etkinliğinde Kalite Ölçütleri", 1-13; a.mlf., "Öğrenci Algılarına Göre Öğretmen, Öğrenci ve Öğretim Etkinliğinde Kalite Ölçütleri", 33-39; James H. Stronge, *Qualities of Effective Teachers* (United States: ASCO Publishing, 2002).
- 9 Ayfer Şahin, "Öğretmen Algılarına Göre Etkili Öğretmen Davranışları" *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 12/1 (2011), 239-259.
- 10 İhtiyaroğlu, "Öğretmen Algılarına Göre Öğretmen, Öğrenci ve Öğretim Etkinliğinde Kalite Ölçütleri", 1-13 ; a.mlf., "Öğrenci Algılarına Göre Öğretmen, Öğrenci ve Öğretim Etkinliğinde Kalite Ölçütleri", 33-39.

Yüce Allah'ın (c.c.) Kuran'da ilk buyruğunun "Oku"¹¹ olması, İslam dininin eğitime verdiği önemi göstermektedir. Yüce Allah (c.c.) insanları eğitmek, onlara doğru yolu göstermek için Peygamberler göndermiştir. Hz. Peygamber (s.a.s) bir hadisinde şöyle buyurur: "Ben ancak bir öğretmen (muallim) olarak gönderildim."¹² Hz. Peygamber (s.a.s) kendini bir öğretmen ve eğitici olarak tanıtmış, eğitim ve öğretime büyük önem vermiş, 23 yıllık kısa bir sürede kız çocuklarını canlı canlı toprağa gömen, yaptıkları putlara taban cahiliye toplumunu Asr-ı Saâdet'e ulaştırmış, meleklerin gıpta ettiği topluma dönüştürmüştür. İnsanlığın ilerlemesi de ancak eğitim sayesinde olacaktır. Eğitimde ilerleyebilmenin yolu ise, her konuda olduğu gibi eğitim konusunda da, bizzat Allah (c.c) tarafından talim ve terbiye edilen, yaratılışı en güzel, Peygamberlerin sonuncusu, insanlar için en mükemmel örnek olan Hz. Peygamber'i (s.a.s) rol model almaktır. Bu yüzden Hz. Peygamber'in (s.a.s) eğitimle ilgili hadislerini öğrenmek eğitimle ilişkisi olan herkes için önem teşkil etmektedir.

Hz. Peygamber'in (s.a.s) teknik açıdan etkili öğretmenlik becerileriyle ilgili birçok vasfını saymak mümkündür. Bunlardan bazıları, onun üsve-i hasene yani insanlar için en güzel örnek olmasıdır. Bilgiyi aktaran öğretmenlerin etkili olabilmeleri için öncelikle söylediklerinin ve yaptıklarının uyumlu olması gerekmektedir. Örneğin Hz. Peygamber (s.a.s) mescitte gördüğü bir pisliği kendisi temizlemiş, sonrada sahâbeyi mescitlerin temiz tutulması gerektiği konusunda uyarmıştır.¹³ Hz. Peygamber (s.a.s) muhatabının bireysel farklılıklarına çok dikkat etmiş, dinleyen ve soru soranların anlama kapasitesine, seviyesine göre onu ilgilendiren kadarıyla ve durumuna göre cevap vermiş, yeni başlayanların durumuna dikkat ederek son aşamaya gelenlere öğrettiğini onlara öğretmemiştir.¹⁴ Hz. Peygamber (s.a.s) eğitim öğretim sürecinde hep her insan özeldir ve parmak izleri gibi birbirinden farklıdır prensibiyle hareket etmiştir. Örneğin, fakir olan Ebû Hüreyre'nin "Sadakanın hangisi en faziletlidir?" sorusuna, "Fakir olanın, güç ve kuvvetiyle insanlara yardımda bulunmasıdır"¹⁵ buyurmuşken, zengin olan Sa'd b. Ubâde'ye: "Kuyu kazdırarak su çıkarmaktır" diye cevap vermiştir.¹⁶ Hz. Peygamber (s.a.s) eğitimde daha fazla duyuya hitap ederek anlatımının daha iyi kavranması ve daha kalıcı olması için çizgi ve şekil kullanarak görselliğe yer vermiştir. Enes'den (r.a.) rivayet edilen bir hadise göre Hz. Peygamber (s.a.s) yere birtakım çizgiler çizmiş

11 *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), el-Alak 96/1.

12 Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, *Sünenü İbn Mâce*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Kâhire: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1975), "Mukaddime", 17.

13 Ebü'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc Müslim, *el-Câmi'u's-şâhîh*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Kahire: y.y., 1374-75/1955-56), "Mesacid", 52.

14 Abdulfettah Ebu Gudde, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed (s.a.s.) ve Öğretim Metotları*, çev. Enbiya Yıldırım (Ankara: Takdim Yayınları, 2019), 74.

15 Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebî Dâvud*, nşr. Şuayb el-Arnaût, Muhammed Kâmil (Dimaşk: Dâru'r-risâle el-âlemiyye, 1430), "Zekat", 41.

16 Ebu Davud, "Zekat", 42.

ve çizgileri göstererek şöyle buyurmuştur: “Şu emeldir, şu da insanın eceli. Âdemoğlu bu şekilde hayatını devam ettirirken en yakın olan çizgi (ecel) ona aniden geliverir.”¹⁷

Hız. Peygamber’in (s.a.s) eğitim anlayışının temeli sevgi, merhamet ve hoşgörü üzerine kuruludur. Şüphesiz Hız. Peygamber’in (s.a.s) insanlara bu şekilde yaklaşımından dolayı cahiliye toplumundan yüz binlerce insan onun etrafında toplanmıştır. Rafi’nin (r.a) anlattığına göre, kendisi henüz çocukken hurma ağacını taşlamış, bundan dolayı onu Hız. Peygamber’e (s.a.s) götürmüşler. Hız. Peygamber (s.a.s): “Ey yavrucuğum! Hurmayı niçin taşladın?” diye sormuş. Rafi’nin (r.a): “Yemek için (çünkü karnım açtı)”, demesi üzerine, Hız. Peygamber (s.a.s): “Yavrum, (bir daha acıyorsan) hurma ağacını taşlama. Altına düşenlerden ye”, buyurmuş, başını okşamış ve: “Allah’ım, onun karnını doyur”, diye dua etmiştir.¹⁸

Batılı eğitimciler etkili öğretmenlik becerileri alanında birçok araştırma yapmış, öneriler sunmuş, modeller geliştirmiştir.¹⁹ Ancak bu önerilerin, modellerin ve tespit edilen etkili öğretmenlik becerilerinin asırlar öncesinde Hız. Peygamber (s.a.s) tarafından sunulduğu ve uygulandığı ortaya koyulmuştur. Bu sayede Hız. Peygamber’in (s.a.s) üstün bir eğitim lideri olma özelliği gösterdiği tartışılmaz bir gerçektir. Bu yüzden Hız. Peygamber’in (s.a.s) bir öğretmen olarak kullandığı metotları, tutum ve davranışları ortaya koymak, etkili öğretmenlik becerilerine farklı bir bakış açısı kazandırmak ve yaşanan sorunlara alternatif çözümler geliştirmek açısından önemli görülmektedir. Bu nedenle bu araştırma hadisler ışığında etkili öğretmenlik becerilerinin incelenmesini amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için şu sorulara cevap aranmıştır:

1) Mesleki ve kişilik özellikler açısından Hız. Peygamber’in (s.a.s) etkili öğretmenlik becerileri nelerdir?

2) Mesleki ve kişilik özellikler açısından mevcut uygulamalarda etkili öğretmenlik becerileri nelerdir?

3) Mesleki ve kişilik özellikler açısından 2023 Eğitim Vizyonunda etkili öğretmenlik becerileri nelerdir?

4) Mesleki ve kişilik özellikler açısından Hız. Peygamber’in (s.a.s) uygulamaları mevcut uygulamalardan ve 2023 Eğitim Vizyonu farklılaşmakta mıdır?

¹⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi’u’s-şahîh*, nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr (b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 1422/2001), “Rikak”, 4.

¹⁸ Ebu Dâvud, “Cihâd”, 85.

¹⁹ Gorham & Christophel, “The Relationship of Teachers' Use of Humor in the Classroom to Immediacy and Student Learning”, 46-62; Harry K. Wong – Rosemary T. Wong, *Etkili Öğretmen: Okulun İlk Günleri*, çev. Serbun Behçet, (İstanbul: Pedagoji Yayınları, 2018), 1-318; Stronge, *Qualities of Effective Teachers*, 2002; Thomas Gordon, *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*, çev. Sermin Karakale, (İstanbul: Profil Kitap Yayınları, 2019), 1-388.

1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma modelinde tasarlanmıştır. Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür.²⁰

1.2. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. “Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.”²¹ Hz. Peygamber’in (s.a.s) mesleki ve kişilik açısından etkili öğretmenlik özelliklerini ortaya koymak için *Kütüb-i Tis’a (Sahîh-i Buhârî, Sahîh-i Müslim, Sünen-i Nesâî, Sünen-i Tirmizî, Sünen-i Ebû Dâvûd, Sünen-i İbn Mâce, Sünen-i Dârimî, Muvatta’ı İmam Mâlik, Müsned-i Ahmed b. Hanbel)*, mevcut uygulamalardaki mesleki ve kişilik açısından etkili öğretmenlik özelliklerini ortaya koymak için Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017) ve gelecekte hedeflenen mesleki ve kişilik açısından etkili öğretmenlik özelliklerini ortaya koymak için 2023 Eğitim Vizyonu (MEB, 2018) incelenmiştir.

1.3. Veri Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, önceden belirlenen temalara göre verilerin özetlenip, yorumlandığı yaklaşımdır. Bu yaklaşımda doğrudan alıntılar sıkça kullanılır. Veriler sistemli bir şekilde betimlenir. Betimlenen veriler okuyucunun anlayacağı şekle getirilerek yorumlanır, özetlenir, açıklanır, neden-sonuç ilişkisi kurulur ve sonuçlara ulaşılır. Betimsel analiz dört aşamada ortaya çıkar. Birinci aşamada verilerin hangi temalar altında düzenleneceğini belirlemek için kavramsal çerçeve oluşturulur. İkinci aşama verilerin okunup düzenlendiği, anlamlı şekilde bir araya getirildiği ve daha sonra sonuçlarda kullanılmak üzere doğrudan alıntılarının seçildiği aşamadır. Üçüncü aşamada veriler gereksiz tekrarlardan kaçınarak anlamlı bir şekilde tanımlanır. Bu aşamada doğrudan alıntılara da yer verilir. Son aşamada ise, ilişkilendirme, anlamlandırma ve karşılaştırmalar yapılarak elde edilen bulgular yorumlanır ve birtakım sonuçlara ulaşılır.²² Bu bağlamda çalışma kapsamında oluşturulan kodlar şunlardır:

²⁰ Ali Yıldırım & Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 39.

²¹ Yıldırım & Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 187.

²² Ali Yıldırım & Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 256-260.

Tablo 1. Çalışma kapsamında oluşturulan kodlar

Mesleki Özellikler	Kişisel Özellikler
Bireysel Farklılıklara dikkat etme	Adaletli
Eğitimde Fırsat Eşitliği Sunma	Hoşgörülü, Merhametli
Bilim ve Teknolojiyi Kullanma	Doğru Sözlü, Güvenilir
Ahlak Temelli Eğitim	Etkili İletişim Becerilerine Sahip
İnsan Merkezli Yaklaşımı Benimseme	Güleryüzlü, Esprili
Bakımlı, Temiz Olma	Sabırlı
Zamanı Etkin Kullanma	Empatik

1.4. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırmanın geçerliği, iç geçerlik ve dış geçerlik²³ olmak üzere iki açıdan ele alınmıştır. İç geçerlikte, önceden oluşturulan temalarla ulaşılan sonuçların birbiri arasındaki ilişkisine ve içerikle bir bütünlük oluşturup oluşturmadığına bakılır. Bu araştırmanın iç geçerliğini sağlamak için kullanılan kaynaklar sonucunda ulaşılan verilerin içerikle uygunluğu; bulguların içerikle tutarlı ve anlamlı olup olmadığı incelenmiş ve araştırmada kullanılacak sorularla temaların uyumlu olması sağlanmıştır. Dış geçerlik ise araştırmada seçilen örneklemin araştırma evrenini ne kadar temsil ettiğini ve araştırmaya uygunluk gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Araştırmanın dış geçerliğinin sağlanması için Hz. Peygamber'in (s.a.s) *Kütüb-i Tis'a*'da geçen eğitimle ilgili hadislerinden ve eğitim alanındaki resmi kaynaklardan yararlanılmıştır.

Araştırmanın güvenirliliği ise iç güvenirlilik ve dış güvenirlilik²⁴ olarak iki açıdan ele alınmıştır. Araştırmanın iç güvenirliliğinin sağlanması için yorum yapılmadan doğrudan alıntılar kullanılarak veriler okuyucuya sunulmuş ve verilerin yorumlanması ve açıklanması daha sonra yapılmıştır. Dış güvenirliliği sağlama noktasında ise araştırmanın süreci net ve detaylı şekilde açıklanmış ve ulaşılan sonuçların verilere bağlılığı ortaya çıkarılmıştır.

2. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Hz. Peygamber'in (s.a.s) etkili öğretmenlik becerilerine yönelik anlayışıyla, mevcut eğitim uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu ile ilgili kodlar ve karşılaştırılmalar yer almaktadır.

²³ Yıldırım & Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 257.

²⁴ Yıldırım & Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 260.

2.1. Bireysel Farklılıklara Dikkat Etme Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hız Peygamber (s.a.s) her insanın yaratılış bakımından farklı karakter ve özellikte olduğunu belirtmektedir. Her zaman uygulamalarında bireysel farklılıklar ilkesine bağlı kalmıştır. Hadislerde bireysel farklılıklara dikkat etme anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Hadislerde Bireysel Farklılıklara Dikkat Etme Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Bireysel Farklılıklara Dikkat Etme	Hadisler	<p>“İnsanlara anlayacakları şekilde konuşunuz, Allah ve Resulünün yalanlanmasından hoşlanırsınız?”²⁵</p> <p>“İnsanların seviyesine ininiz.”²⁶</p> <p>Hız Peygamber (s.a.s) “Amellerin en faziletlisi nedir Ya Resulallah?” sorusuna muhatabın durumuna göre, “Namazdır”²⁷ “Hicrettir”,²⁸ “Allah için sevmektir”²⁹ diye farklı cevaplar vermiştir.</p>
	Mevcut Durum	<p>“Öğrenme ortamlarını öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve ihtiyaçlarını dikkate alarak düzenler.”³⁰</p> <p>“Öğretme ve öğrenme sürecini yürütürken, özel gereksinimli olan öğrencileri dikkate alır.”³¹</p>
	2023 Eğitim Vizyonu	<p>“...bütün okul kademelerinde öğrenenin bireysel farklılıklarını gözeterek bir amaç-yapı-davranış ilişkisi hedeflenmelidir.”³²</p> <p>Zihinsel ve fiziksel olarak dezavantajlı durumda olan çocuklara sahip çıkarak adalet temelli bir eğitim hedeflenmektedir.³³</p> <p>“...özel yetenekli çocuklarımızın yeteneklerine uygun bir eğitim içeriği ve ortamı sunmak Millî Eğitim Bakanlığının öncelikli politikaları arasındadır.”³⁴</p>

Tablo 2 incelendiğinde Hız Peygamber (s.a.s) her zaman fitrat gereği insanların yaratılış bakımından farklı karakter ve özellikte yaratıldığı bilinciyle hareket etmiş;

²⁵ Buhârî, “İlim”, 49.

²⁶ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 23.

²⁷ İbn Mâce, “Taharet”, 4.

²⁸ Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, *es-Sünen*, thk. ‘Abdulfettâh Ebû Ğudde (Halep: Mektebul-Maṭbu‘âtil İslâmiyye, 1406/1986) “Bey’at”, 4.

²⁹ Ebû Dâvûd, “Sünnet”, 2.

³⁰ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri* (Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 2017), 14.

³¹ MEB, *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*, 14.

³² Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *2023 Eğitim Vizyonu* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2018), 22.

³³ MEB, *2023 Eğitim Vizyonu*, 56.

³⁴ MEB, *2023 Eğitim Vizyonu*, 60.

insanların ilgi, ihtiyaç, yetenek, anlayış kapasitesi, özel gereksinim, yaş, cinsiyet, sosyoekonomik gibi farklılıklarını göz önünde tutarak onlara yaklaşmıştır. Dinleyen ve soru soranların durumlarına göre aynı soru hakkında farklı cevaplar vermiştir.³⁵ Hz. Peygamber (s.a.s) özel gereksinimli bireylerin eğitimine önem vermiş, topluma kazandırmak için onlara çeşitli yetki ve görevler vermiştir. Örneğin görme engelli Abdullah b. Ümmü Mektûm'u Mescid-i Nebvî'nin ezanlarını okumakla görevlendirmiştir.³⁶ Hz. Peygamber (s.a.s) yetenekli bireylerin yeteneklerini ortaya çıkaracak görevler vermiş ve onları cesaretlendirmiştir.³⁷

Mevcut uygulamalarda eğitimde bireysel farklılıklara dikkat edilmesi, özel gereksinimli öğrencilerin dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır.³⁸ Hz. Peygamber'in (s.a.s) eğitimde bireysel farklılıklar yaklaşımıyla mevcut eğitim anlayışı benzer özellikler göstermektedir. Ancak, özel yetenekli bireylerin yeteneklerini ortaya çıkarma hadislerde olmasına rağmen mevcut durumda böyle bir maddeye rastlanmamıştır. 2023 Eğitim Vizyonu'nda, her çocuğun birbirinden farklı yapı ve anlayış kabiliyetine sahip olduğu, özel gereksinimli çocukların topluma kazandırılması, yetenekli bireylerin yeteneklerini ortaya çıkarılması gerektiği vurgulanmaktadır.³⁹ Bu doğrultuda Hz. Peygamber'in (s.a.s) eğitimde bireysel farklılıklara yaklaşım anlayışının 2023 Eğitim Vizyonu'nda karşılık bulunduğunu söylemek mümkündür.

2.2. Eğitimde Fırsat Eşitliği Sunma Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hz. Peygamber (s.a.s) eğitimin ayırım yapılmadan herkesin yararlanması gerektiği bir hak olduğu görüşündedir. Hz. Peygamber (s.a.s) eğitimde her kesimi kucaklayan bir anlayışla hareket etmiştir. Hadislerde eğitimde fırsat eşitliği sunma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Hadislerde Eğitimde Fırsat Eşitliği Sunma Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Eğitimde Fırsat Eşitliği Hadisler	"İlim talep etmek her Müslümana farzdır." ⁴⁰
	"Allah'ın kadın kullarının Allah'ın mescitlerine gelmelerine engel olmayın." ⁴¹
	"Çocuklarınıza ikramda bulunun ve onları güzel terbiye ediniz." ⁴²

35 İbn-i Mâce, "Taharet", 4; Nesâî, "Bey'at", 14; Ebû Dâvûd, "Sünnet", 2.

36 Buhârî, "Ezân", 11; Müslim, "Salât", 8.

37 İbn Mâce, "Ahkâm", 1.

38 MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 13-16.

39 MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 56-60.

40 İbn Mâce, "Mukaddime", 17.

41 Müslim, "Salât", 136; Buhârî, "Cum'a", 13.

42 İbn Mâce, "Edeb", 3.

Mevcut Durum	Tüm öğrenciler insan ve birey olduğundan dolayı değerli görülür. ⁴³ Nitelikli öğretmen eğitim öğretim süreci esnasında özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarını ve durumlarını dikkate alır. ⁴⁴
2023 Eğitim Vizyonu	Özel eğitime gereksinim duyan öğrenciler için taşınabilir eğitim materyalleri oluşturulacak ve bu sayede eğitimsiz çocuk kalmayacaktır. Evden eğitim konusunda ihtiyacı olan aileler için gerekli planlamalar ve hazırlıklar yapılacaktır. ⁴⁵ Eğitiminde 5 yaş zorunluluğunun getirilerek her çocuğun erken yaşta eğitim hakkından yararlanması, şartlarından dolayı eğitim hakkından yararlanamayan çocuklar için önlem alınması hedeflenmektedir. ⁴⁶

Tablo 3 incelendiğinde Hz. Peygamber'in (s.a.s) eğitimde fırsat eşitliği ilkesine hep önem verdiği, genç-ihtiyar, kadın-erkek, yoksul-zengin ayırımına gitmeden toplumun her kesimini kucaklayan bir eğitim anlayışına sahip olduğu görülmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s), eğitimde kadın-erkek ayırımı olmadan, her Müslüman için ilim öğrenmenin mecburi olduğunu,⁴⁷ kadınların ilim öğrenmek ve ibadet etmek için mescide gelmelerine mani olunmaması gerektiğini bildirmiştir.⁴⁸ Kimsesiz ve yoksul sahâbeler için eğitim-öğretim yeri olan Suffe'yi kurmuş, Suffe'de kalanların bakım ve ihtiyaçlarını karşılamıştır.⁴⁹ Eğitim imkânlarına ulaşamayan engelli bireylerin evlerine kadar giderek eğitimi onlara ulaştırmıştır. Görme engelli bir sahâbeyi kırmamış, onun evine gitmiş, gösterdiği yerde namaz kıldırmıştır.⁵⁰

Mevcut durumda ayırım yapılmadan bütün öğrenciler için eğitim-öğretim ortamlarının sağlanması, eğitimde özel gereksinimli bireylerin durumlarının dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.⁵¹ Hz. Peygamber'in (s.a.s) eğitimde fırsat eşitliği anlayışıyla mevcut durum karşılaştırıldığında, hadislerde eğitimde cinsiyete dayalı fırsat eşitsizliğine yönelik önlemlerin olmasına rağmen mevcut durumda bu konuya direk olarak değinilmediği görülmektedir. Yine hadislerde sosyoekonomik durumları düşük olan bireyler için eğitim yuvalarının açıldığı ve buralarda kalan öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanarak, onların eğitim olanaklarından yararlanmasının sağlandığı görülmektedir. Mevcut durumda bu konuda doğrudan bir önlem alınmadığı görülmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s) Suffe'yle maddi imkânları yeterli olmayan bireylere yönelik eğitim anlayışı, 2023 Eğitim Vizyonu sosyoekonomik düzeyi yeterli olmayan ailelere ve okullara eğitim anlayışıyla benzerlik göstermektedir. Hz. Peygamber'in (s.a.s) mescide gelemeyen görme engelli bireyin evine giderek, eğitime ulaşamayan bireyler için eğitimi eve taşıma anlayışının, 2023 Eğitim Vizyonu'nda

⁴³ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

⁴⁴ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 14.

⁴⁵ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 58.

⁴⁶ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 78-79.

⁴⁷ İbn Mâce, "Mukaddime", 17.

⁴⁸ Müslim, "Salât", 136; Buhârî, "Cum'a", 13.

⁴⁹ Buhârî, "Rikâk", 17.

⁵⁰ Buhârî, "Ezân" 40; Müslim, "Mesâcid", 264.

⁵¹ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 14-16.

hedeflenen okula gelemeyen özel gereksinimli bireyler için evde eğitim anlayışıyla örtüştüğünü söylemek mümkündür.

2.3. Bilim ve Teknolojiyi Kullanma Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hız. Peygamber (s.a.s) hayatın her alanında bilim ve teknolojinin kullanımına önem vermektedir. İnsanlara yarar sağlayacak yeni bir icadın hangi ülkeden ya da hangi dinden olduğuna bakmaksızın alıp kullanılması gerektiği görüşündedir. Hadislerde bilim ve teknolojiyi kullanma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Hadislerde Bilim ve Teknolojiyi Kullanma Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Bilim ve Teknolojiyi Kullanma	Hadisler	"Kim yeni ve güzel bir çığır açarsa ve kendisinden sonra da onunla amel edilirse, amel edenlerin ecri, onların ecrinden hiçbir şey eksiltilmeksizin, aynen kendisine gelir." ⁵² Hız. Peygamber (s.a.s), sahâbeleri tıp bilgisini öğrenmeleri için teşvik etmiş, onları hastalıkların tedavisi noktasında hekimlere yönlendirmiştir. ⁵³
	Mevcut Durum	Yirmi birinci yüzyılın getirdiği teknolojik ilerlemelerle birlikte ortaya çıkan sosyolojik değişim, toplumların bilgi çağının yenilenen ve değişen şartlarına uyum sağlamasını zorunlu kılmakta ve toplumları daha çok iletişim ve etkileşim içerisinde olmaya yönlendirmektedir. ⁵⁴ "Öğretme ve öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin olarak kullanır." ⁵⁵
	2023 Eğitim Vizyonu	Tespit edilip ortaya konulan sorunlar ancak bilim ve eğitim yoluyla düzelecektir. ⁵⁶ "Fen ve sosyal bilimler liselerindeki çocuklarımızın üniversitelerin araştırma olanaklarından ve laboratuvarlarından yararlanmaları sağlanacaktır." ⁵⁷

Tablo 4 incelendiğinde Hız. Peygamber’in (s.a.s), insanların yararına olan yeni bir icad ortaya çıkarıldığında, o icadı ortaya çıkaran kişiyi takdir ettiği ve o kişinin öldükten sonrada amel defterinin kapanmayacağını, sürekli sevap kazanacağını bildirdiği görülmektedir.⁵⁸ Temîm ed-Dârî isimli sahâbenin Şam’da gördüğü kandillerle Mescid-i Nebevî’yi aydınlatmasını, sahâbelerin tepki göstermesine karşın Hız. Peygamber (s.a.s) takdirle karşılamış, Temîm ed-Dârî’ye mescidin

⁵² Müslim, "Zekât", 21.

⁵³ Ebû Dâvûd, "Tıb", 12.

⁵⁴ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 1.

⁵⁵ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 14.

⁵⁶ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 8.

⁵⁷ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 99.

⁵⁸ Müslim, "Zekât", 21.

aydınlatılmasını sağladığından dolayı dua etmiştir.⁵⁹ Bu konudaki hadislerle göre Hz. Peygamber'in (s.a.s) insanların yararına olacak icatları hangi ülkeden ya da hangi dinden olduklarına bakmaksızın İslam toplumuna alıp kullandığı görülmektedir.

Mevcut durumda, eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerinin aktif bir şekilde kullanılması gerektiğine vurgu yapılmaktadır.⁶⁰ Bu noktada hadislerle mevcut durumun benzer özellikler gösterdiğini söylemek mümkündür. 2023 Eğitim Vizyonu incelendiğinde sorunların ancak bilim ve teknoloji ile çözülebileceğine ve bunun için alınacak önlemlere vurgu yapılmaktadır.⁶¹ Bu doğrultuda 2023 Eğitim Vizyonu ile hadislerin örtüşüğünü söylemek mümkündür.

2.4. Ahlak Temelli Eğitim Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hz. Peygamber (s.a.s) eğitimin her şeyden önce ahlak temelli olması gerektiğinin önemine işaret etmektedir. Çocukluktan başlayarak bireylere güzel ahlak kazandırılması gerektiğini belirtmektedir. Hadislerde ahlak temelli eğitim anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Hadislerde Ahlak Temelli Eğitim Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Ahlak Temelli Eğitim	Hadisler	"Sizin en hayırlınız ahlak bakımından en güzel olanınızdır." ⁶² "Bir baba çocuğuna güzel ahlaktan daha üstün bir miras bırakamaz." ⁶³
	Mevcut Durum	"Öğretim sürecini planlarken milli ve manevi değerleri dikkate alır." ⁶⁴ "Milli, manevi ve evrensel değerleri gözetir." ⁶⁵

⁵⁹ İbn Mâce, "Mesâcîd", 9

⁶⁰ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 1-14.

⁶¹ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 8-127.

⁶² Buhârî, "Edeb", 39; Müslim, "Fedail", 68.

⁶³ Muhammed b. İsbâ Ebu İsbâ es-Sülemî et-Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir vd. (Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabiyy, 1975), "Birr", 33.

⁶⁴ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 14.

⁶⁵ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

2023 Eğitim Vizyonu	<p>“...ahlak telakkisini, sanatı, kültürü, estetiği ve sporu gündemimizin en üst sıralarına taşımak ana gayemizdir.”⁶⁶</p> <p>“...2023 Eğitim Vizyonu’nun temel hedefi, ahlak telakkisine dayalı ve insanı merkeze konumlandıran bir varlık ve bilgi anlayışına hayat vermektir.”⁶⁷</p>
------------------------	---

Tablo 5 incelendiğinde Hz. Peygamber’in (s.a.s) eğitim öğretim anlayışının temelini ahlak üzerine kurulduğu görülmektedir. Nitekim bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurmuştur: “Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim.”⁶⁸ Hz Peygamber (s.a.s) sahâbelerinde güzel ahlaklı olması için çaba sarf etmiş, bu konuda onlara öğütler vermiştir.⁶⁹ Hz. Peygamber’in (s.a.s) öncelikle bireylerin ahlak temelli bir eğitim almaları üzerinde önemle durduğu görülmektedir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s) bir babanın evladına bırakabileceği en güzel mirasın güzel ahlak olduğunu bildirmiştir.⁷⁰

Mevcut durumda ahlak ifadesinin kullanılmadığı, daha çok milli ve manevi değerler ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir.⁷¹ Bu durumda, hadislerde ahlak temelli eğitim anlayışının İslam eğitim ve öğretiminin temelini oluşturduğu ancak mevcut durumda eğitimde ahlak anlayışının daha çok geri planda kaldığı görülmektedir. 2023 Eğitim Vizyonu incelendiğinde ana gaye olarak insanı merkeze alan, ahlak telakkisine dayalı, milli, manevi, ahlaki değerlere sahip bireylerin yetiştiği bir eğitim hedeflenmektedir.⁷² Bu bakımdan hadislerde ahlak temelli eğitim anlayışı ile 2023 Eğitim Vizyonu hedefleri aynı amaç çerçevesinde birleşmektedir.

2.5. İnsan Merkezli Yaklaşımı Benimseme Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hz. Peygamber (s.a.s) eğitimin ana eksenine insanı koymaktadır. Kişinin rengine, dinine bakmadan sırf insan olduğundan dolayı her insana değer vermektedir. Hadislerde insan merkezli yaklaşımı benimseme anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Hadislerde İnsan Merkezli Yaklaşımı Benimseme Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

⁶⁶ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 10.

⁶⁷ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 15.

⁶⁸ Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes el-Asbahî İmam Mâlik, *el-Muvatta’*, nşr. Abdüvehhâb Abdüllatîf (Kahire: y.y., 1382/1962), “Hüsnü’l-Hulk”, 8; Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, nşr. Ebû Hâcir Muhammed Saîd Besyûnî (Beyrut: y.y., 1405/1985), 2/381.

⁶⁹ İmam Mâlik, “Hüsnü’l-hulk”, 1.

⁷⁰ Tirmizi, “Birr”, 33.

⁷¹ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 13-16.

⁷² MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 7-23.

İnsan Merkezli Yaklaşımı Benimseme	Hadisler	“Kolaylaştırın, zorlaştırmayın, müjdeleyin, nefret ettirmeyin.” ⁷³ Hz. Peygamber (s.a.s) hiçbir zaman insanlar arasında ayırım yapmamış, herkese karşı iyilikte bulunmuştur. ⁷⁴
	Mevcut Durum	“Her öğrenciye insan ve birey olarak değer verir.” ⁷⁵ Bütün öğrencilerin öğrenebileceği fikrini destekler. ⁷⁶
	2023 Eğitim Vizyonu	“Eğitimin ana ögesi ve baş öznese insandır.” ⁷⁷ “Eğitimin merkezinde ‘insan’ yer alır. Bu bakımdan eğitimden önce ‘insan’ı konuşmaya ihtiyaç vardır.” ⁷⁸

Tablo 6 incelendiğinde Hz. Peygamber’in (s.a.s) eğitiminde ana eksenin insan olduğu görülmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s), Yahudi cenazesine o da bir insandı düşüncesiyle saygıdan ayağa kalkmış,⁷⁹ sahâbeden biri hata yaptığı zaman onun toplum içinde rencide olmaması için ismini söylememiş, genel ifade kullanarak uyarıda bulunmuştur.⁸⁰ Hz. Peygamber (s.a.s) hasta olan herkesi ziyaret etmiş,⁸¹ bunu yaparken hastanın dininin ne olduğuna bakmamış, örneğin hasta olan Yahudi bir çocuğu ziyaret etmiştir.⁸²

Mevcut durumda her öğrencinin birey ve insan olarak yüce ve değerli olduğu, her öğrencinin öğrenebileceği görüşü ön plana çıkmaktadır.⁸³ Hadislerle mevcut durum bu noktada karşılaştırıldığında ikisinin de merkezinde insan odaklı eğitim anlayışının olduğu görülmektedir. Hadislerde olduğu gibi 2023 Eğitim Vizyonunda ana gayenin insan merkezli eğitim anlayışı olduğu görülmektedir.⁸⁴ Bu yüzden asırlar öncesinde hadislerde vurgulanan insan odaklı eğitim anlayışının, 2023 Eğitim Vizyonu hedeflerinde karşılık bulduğunu söylemek mümkündür.

2.6. Hadislerde Bakımlı, Temiz Olma Anlayışının Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hz. Peygamber (s.a.s) insanların her durumda ve şartta bakımlı ve temiz olması gerektiğini belirtmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s) kişisel bakımına ve temizliğe önem

⁷³ Ebû Muhammed Abdullah b. Abdîrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî, *Sunenu'd-Dârimî*, thk. Huseyn Selîm Esed (Riyâd: Dâru'l-muğnî, 1420), “Mukaddime”, 24; Buhari, “Meğazi”, 60; Müslim, “Cihad”, 4.

⁷⁴ Müslim, “Fedail”, 14.

⁷⁵ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

⁷⁶ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

⁷⁷ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 14.

⁷⁸ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 15.

⁷⁹ Buhari, “Cenaiz”, 49.

⁸⁰ Ebu Davud, “Edeb”, 5.

⁸¹ Buhari, “Merda”, 4; Nesai, “Cenaiz”, 76.

⁸² Buhari, “Cenaiz”, 80.

⁸³ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 2-16.

⁸⁴ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 4-15.

vermeyen kimseleri uyarmaktadır. Hadislerde bakımlı ve temiz olma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Hadislerde Bakımlı ve Temiz Olma Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Bakımlı, Temiz Olma	Hadisler	“Temizlik/abdest, imanın yarısıdır.” ⁸⁵ “Allah, nimetinin eserini kulunun üzerinde görülmesini sever.” ⁸⁶
	Mevcut Durum	“Kişisel bakımına ve sağlığına özen gösterir.” ⁸⁷
	2023 Eğitim Vizyonu	

Tablo 7 incelendiğinde Hz. Peygamber’in (s.a.s) bakımlı ve temiz olmaya önem verdiği görülmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s), savaş gibi en zor durumda dahi sahâbelerin güzel ve temiz giyinmesini istemiştir.⁸⁸ Birçok hastalığın engellenmesini sağlayan ağız ve diş temizliğine büyük önem vermiş ve sahâbelere bu konuda uyarılarda ve tavsiyelerde bulunmuştur.⁸⁹ Müslümanın giyime önem vermesi gerektiği ancak bunu yaparken israfa kaçmaması gerektiğini bildirmiştir.⁹⁰

Mevcut durumda etkili öğretmenin kişisel bakımına ve sağlığına önem vermesi gerektiği tek bir maddede vurgulanmaktadır⁹¹ ve bu konu ayrıntılı olarak ele alınmamıştır. Oysa hadislerde bu konunun ayrıntılı bir şekilde ele alındığı, bizzat bu konuda Hz. Peygamber’in (s.a.s) sahâbelere örnek olduğu, Müslümanların öncelikle bakımlı ve temiz olması gerektiği görülmektedir. 2023 Eğitim Vizyonu incelendiğinde ise bu konu üzerinde hiç durulmadığı görülmektedir.

2.7. Zamanı Etkin Kullanma Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hz. Peygamber (s.a.s) boşa geçen zamanın insan için bir daha ele geçmeyecek en büyük kayıp olduğunu ve insanların her anını dünyasına ve ahiretine fayda sağlayacak işlerle geçirmesi gerektiğini belirtmektedir. Hadislerde zamanı etkin

⁸⁵ Müslim, “Tahâret”, 1.

⁸⁶ Tirmizî, “Edeb”, 54.

⁸⁷ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

⁸⁸ İmam Mâlik, “Libâs”, 1.

⁸⁹ Nesâî, “Tahâret”, 6; Müslim, “Tahâret”, 43.

⁹⁰ Nesâî, “Zekât”, 66; Buhârî, “Libâs”, 1.

⁹¹ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

kullanma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Hadislerde Zamanı Etkin Kullanma Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Zamanı Etkin Kullanma	Hadisler	“İnsanların çoğunun aldandığı iki nimet vardır: Sağlık ve boş vakit.” ⁹² “Bugünün işini yarına bırakanlar helak olmuştur.” ⁹³
	Mevcut Durum	“Öğretim sürecini çevresel şartları, maliyeti ve zamanı dikkate alarak planlar.” ⁹⁴ “Öğretme ve öğrenme sürecinde zamanı etkin kullanır.” ⁹⁵
	2023 Eğitim Vizyonu	Güçlü bir Türkiye için kaybedecek zaman yoktur. Bir an önce bütün enerjimizle eğitimde belirlediğimiz hedeflere ulaşmak için harekete geçme zamanıdır. ⁹⁶ Derslerin içeriği bilimsel çalışmalara ve uygulamalara zaman ayıracak şekilde düzenlenecektir. ⁹⁷

Tablo 8 incelendiğinde Hz. Peygamber’in (s.a.s), zamanın önemini vurguladığı, insanların kıymetini bilmediği iki nimetten birinin boşa geçen zaman olduğunu ifade ettiği görülmektedir.⁹⁸ İslam’da beş vakit namaz günün belli vakitlerine ayrılmış,⁹⁹ bu sayede Müslümanların günlerini planlayarak ve etkili kullanarak geçirmeleri istenmiş, Allah (c.c.) katında en sevimli amelin “vaktinde kılınan namaz” olduğu,¹⁰⁰ buyrulurken zamanın kıymeti ön plana çıkarılmıştır.

Mevcut durum incelendiğinde zamanın etkin kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır.¹⁰¹ Hadislerle mevcut durumun bu noktada benzer özellikler gösterdiğini söylemek mümkündür. 2023 Eğitim Vizyonunda zamanın ne kadar kıymetli olduğu ve atılacak adımların bu doğrultuda olması gerektiği üzerinde önemle durulmaktadır.¹⁰² 2023 Eğitim Vizyonundaki zamanı etkin kullanma anlayışıyla hadislerin örtüştüğü görülmektedir.

⁹² Dârimî, “Rikâk”, 2.

⁹³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/128.

⁹⁴ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 14.

⁹⁵ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 14.

⁹⁶ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 18.

⁹⁷ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 100.

⁹⁸ Dârimî, “Rikâk”, 2.

⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/267.

¹⁰⁰ Buhârî, “Mevâkîtu’s-salât”, 4.

¹⁰¹ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 8-14.

¹⁰² MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 18-111.

2.8. Adaletli Olma Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hız. Peygamber (s.a.s) adaletin her zaman ayırım gözetmeksizin herkese aynı şekilde uygulanması gerektiğinin önemini belirtmektedir. Hız. Peygamber (s.a.s) adalet konusunda ayrımcılık yaparak taviz verenleri ise şiddetle uyarmaktadır. Hadislerde adaletli olma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Hadislerde Adaletli Olma Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Adaletli Olma	Hadisler	“Allah’tan korkun ve çocuklarınız arasında adaletli davranın!” ¹⁰³ “Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki Rabbiniz birdir, babanız da birdir. Arap’ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap’a, beyaz tenlinin siyaha, siyah tenlinin de beyaza bir üstünlüğü yoktur.” ¹⁰⁴
	Mevcut Durum	“Öğrencilerin etkili iletişim kurabileceği demokratik öğrenme ortamları hazırlar.” ¹⁰⁵ “Ölçme ve değerlendirmeyi objektif ve adil olarak yapar.” ¹⁰⁶
	2023 Eğitim Vizyonu	“Dünyanın içinde bulunduğu durumun uyandırdığı derin endişeler, bizleri daha insani, daha medeni ve daha adil yeni bir hikâye yazmaya mecbur bırakmaktadır.” ¹⁰⁷ “Eğitimde adalet temelli bir yaklaşımı güçlendirmek için hayata fiziksel ve zihinsel dezavantajlarla devam eden çocuklarımızın hakkına sahip çıkmak önceliğimizdir.” ¹⁰⁸

Tablo 9 incelendiğinde Hız. Peygamber’in (s.a.s) adalet temelli bir anlayışı benimsediği, adalet konusunda asla taviz vermediği görülmektedir. Hız. Peygamber (s.a.s), Allah’ın himayesinden başka himayenin olmadığı günde yedi sınıf insanı Allah’ın kendi himayesinde himaye edeceğini bildirmiş, bu yedi sınıf insanın birincisinin adil yöneticiler olduğunu buyurmuştur.¹⁰⁹ Ayrıca hadislerde, bütün insanların Allah katında eşit olduğu, hiçbir insanın diğerinden bir üstünlüğünün olmadığı,¹¹⁰ hak sahibine ayırım yapmadan hakkının verilmesi gerektiği¹¹¹ vurgulanmıştır.

¹⁰³ Müslim, “Hibe”, 13.

¹⁰⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/411.

¹⁰⁵ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 14.

¹⁰⁶ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 15.

¹⁰⁷ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 7.

¹⁰⁸ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 56.

¹⁰⁹ Buhârî, “Ezân”, 36.

¹¹⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/411.

¹¹¹ Buhârî, “Savm”, 51; Tirmizî, “Vesâyâ”, 5.

Mevcut durum incelendiğinde, etkili öğretmenin adaletli ve tarafsız olması gerektiği vurgulanmaktadır.¹¹² Hadislerde adaletli olma anlayışıyla mevcut durum karşılaştırıldığında benzer özellikler gösterdiğini söylemek mümkündür. 2023 Eğitim Vizyonunda her alanda daha adil bir eğitim sistemi hedeflenmektedir.¹¹³ Bu durumda hadislerdeki ve 2023 Eğitim Vizyonundaki adaletli olma anlayışını örtüştüğünü söylemek mümkündür.

2.9. Hoşgörülü, Merhametli Olma Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hız. Peygamber (s.a.s) tüm canlılara karşı hoşgörülü ve merhametli olunması gerektiğini belirtmektedir. Canlılara karşı merhametten yoksun kimseleri ise uyarmıştır. Hadislerde hoşgörülü ve merhametli olma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Hadislerde Hoşgörülü, Merhametli Olma Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Hoşgörülü, Merhametli Olma	Hadisler	<p>“İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez.”¹¹⁴</p> <p>“O, kötü sözlü ve çirkin ağızlı değildi. Çarşı pazarda bağırıp çağırılmaz, kötülüğe kötülükle karşılık vermezdi; bilakis bağışlar ve hoş görürdü.”¹¹⁵</p> <p>“Hoş gör ki, hoş görülesin.”¹¹⁶</p>
	Mevcut Durum	<p>“İnsan ilişkilerinde empati ve hoşgörüyü esas alır.”¹¹⁷</p>
	2023 Eğitim Vizyonu	<p>“Eğitimin temelinde ‘şefkatle insan yetiştirmek’ olduğu asla göz ardı edilmeyecek, öğrenme ortamları hayatın canlılığını taşıyacaktır.”¹¹⁸</p> <p>2023 Eğitim Vizyonu’nda yönetici ve öğretmenlerin işlerinin merkezine şefkat ve merhameti alması hedeflenmektedir.¹¹⁹</p>

Tablo 10 incelendiğinde Hız. Peygamber’in (s.a.s) en belirgin özelliğinin hoşgörü ve merhamet olduğu görülmektedir. Bu konudaki hadisler incelendiğinde Hız. Peygamber (s.a.s), Müslümanları birbirlerini sevmeye, merhamet ve şefkat göstermeye bir bedene benzetmekte, bedendeki bir organ rahatsızlanırsa diğer organlarında bu rahatsızlığı hissetmesi gibi bir Müslüman sıkıntı yaşarsa bütün Müslümanların o sıkıntıyı hissetmesi gerektiğini bildirmiştir.¹²⁰ Enes b. Mâlik’in (r.a)

¹¹² MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 11-15.

¹¹³ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 7-56.

¹¹⁴ Buhârî, “Tevhîd”, 2; Müslim, “Fedâil”, 66.

¹¹⁵ Tirmizî, “Birr”, 69.

¹¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/249.

¹¹⁷ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

¹¹⁸ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 84.

¹¹⁹ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 134.

¹²⁰ Müslim, “Birr”, 66; Buhârî, “Edeb”, 27.

anlattığı bir hadise göre, bir adam Hz. Peygamber'in (s.a.s) üzerinde bulunan kaftanın yakasını sert bir şekilde çekmiş ve emredici bir ifadeyle kendisine bir şeyler verilmesini istemiştir. Hz. Peygamber (s.a.s), boynunda iz oluşup canı yanmasına karşın, adamın bu kaba davranışına kızmamış, hatta ona merhametle bakıp gülümsedikten sonra kendisine bir şeyler verilmesini buyurmuştur.¹²¹ Hz. Peygamber (s.a.s) merhametli, bağışlayıcı yönü sayesinde düşmanlarının bile gönlünü kazanmıştır. Nitekim kendisini öldürmeye çalışan Sümâme'yi bile affetmiş bu durum Sümâme'nin Hz. Peygamber'i (s.a.s) çok sevmesine ve Müslüman olmasına vesile olmuştur.¹²² Hz. Peygamber'in (s.a.s) merhametli ve bağışlayıcı davrandığı, insanları kaybetmek yerine her zaman kazanma yolunu seçtiği görülmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s), sadece insanlara değil tüm canlılara merhamet gösterilmesi gerektiğini, bir adamın susuzluk çeken bir köpeğe merhamet göstererek su vermesinden Yüce Allah'ın hoşnut olduğunu ve adamı bağışladığını bildirmiştir.¹²³

Mevcut durum incelendiğinde etkili öğretmenin insan ilişkilerinde hoşgörüyü esas alması gerektiği vurgulanmıştır.¹²⁴ Hoşgörü noktasında hadislerle mevcut durumun örtüştüğünü söylemek mümkündür. Ancak hadislerde merhamet, affetmek kavramları çok sık kullanılmasına rağmen, mevcut durumda bu kavramlardan hiç bahsedilmediği görülmektedir. 2023 Eğitim Vizyonu incelendiğinde eğitimin temelini şefkatle insan yetiştirmek, şefkat ve merhameti merkeze almak olduğu vurgulanmaktadır.¹²⁵ Bu durumda hadislerle 2023 Eğitim Vizyonundaki hoşgörülü, merhametli olma anlayışının örtüştüğü söylenebilir.

2.10. Doğru Sözlü, Güvenilir Olma Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hz. Peygamber (s.a.s) Müslümanın her durumda yalnızca doğruyu konuşması, emanete asla ihanet etmemesi ve güvenilir olması gerektiğine işaret etmektedir. Hadislerde doğru sözlü ve güvenilir olma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Hadislerde Doğru Sözlü, Güvenilir Olma Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

¹²¹ Buhârî, "Libâs", 18; Müslim, "Zekât", 128.

¹²² Müslim, "Cihâd ve Siyer", 59.

¹²³ Buhârî, "Mezâlim", 23; Müslim, "Selâm", 153.

¹²⁴ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

¹²⁵ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 21-134.

Doğru Sözlü, Güvenilir Olma	Hadisler	“Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur; ahde vefa göstermeyenin ise dini yoktur.” ¹²⁶ Hz. Peygamber (s.a.s) hayatı boyunca zorlansa dahi verdiği sözleri mutlaka yerine getirmiştir. ¹²⁷ “...Bizi aldatan, bizden değildir.” ¹²⁸
	Mevcut Durum	Öğretmen yetiştirme sürecinde bütün ilgililerin aktif işbirliği sayesinde öğretmenin güveni kazanılacak ve çalışma şevki artacaktır. ¹²⁹
	2023 Eğitim Vizyonu	“...okul yöneticisinin okuldaki çocuktan veliye kadar güvene ve uzmanlığa dayalı etki gücü belirleyicidir.” ¹³⁰ “Güvenilir bir işleyle bütüncül veriler üzerinde çalışılabilmesi için Bakanlık bünyesinde yetkin bir ‘Veri Denetimi Birimi’ kurulacaktır.” ¹³¹

Tablo 11 incelendiğinde Hz. Peygamber’in (s.a.s) her işinde doğru sözlü ve güvenilir olduğu, ümmetine de bunu tavsiye ettiği görülmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s) kendisine ilk vahiy geldiğinde korku ve endişeye kapılmış, bunun üzerine eşi Hz. Hatice onu şu sözlerle teselli etmiştir: “...Allah’a yemin ederim ki Allah seni hiçbir vakit utandırmaz. Çünkü Allah’a yemin olsun ki sen akrabanı gözetirsin, doğruyu konuşursun...”¹³² Hz. Peygamber (s.a.s), cennete ulaştıracak altı şeyden bahsetmiş ve bunun üçünün doğru söz, sözünde durma ve emanete sahip çıkma olduğunu buyurmuştur.¹³³ Hz Peygamber (s.a.s) hayatı boyunca doğruyu konuşmuş, kendisine inanmayanlar dahi onun asla yalan söylemediğine şahitlik etmişlerdir.¹³⁴

Mevcut durum incelendiğinde öğretmen yetiştirme sürecinde, öğretmenin güven duygusunun kazanılması gerektiği vurgulanmıştır.¹³⁵ Güven duygusu sağlama noktasında hadislerle mevcut durumun örtüşüğünü söylemek mümkündür. Ancak doğru sözlü olma, sözünde durma, emanete sahip çıkma konularında hadislerde birçok örnek olmasına rağmen mevcut durumda bu konulara yer verilmediği görülmektedir. 2023 Eğitim Vizyonunda öğretmenlerin ve okul idarecilerinin emanet edilen evlatlarımıza layıkıyla sahip çıkmaları, okullarda güvenilir ortamların oluşturması gerektiği vurgulanmaktadır.¹³⁶ Güvenilir olma noktasında 2023 Eğitim Vizyonu ile hadislerin örtüşüğü söylenebilir. Ancak hadislerde bu konuda çokça

¹²⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/134.

¹²⁷ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 82.

¹²⁸ Müslim, “İmân”, 164.

¹²⁹ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 12.

¹³⁰ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 22.

¹³¹ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 30.

¹³² Müslim, “İmân”, 252; Buhârî, “Ta’bîr”, 1.

¹³³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/323.

¹³⁴ Buhârî, “Bed’ü’l-vahy”, 1; Müslim, “İman”, 355.

¹³⁵ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 12.

¹³⁶ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 5-134.

örnek olmasına rağmen, 2023 Eğitim Vizyonu'nda öğretmenin doğru sözlü olması gerektiği konusuna yer verilmediği görülmektedir.

2.11. Etkili İletişim Becerilerine Sahip Olma Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hız. Peygamber (s.a.s) eğitimcinin insanları etkileyebilmesi için etkili iletişim becerilerine sahip olması gerektiği görüşündedir. Sahâbeler, Hız. Peygamber (s.a.s) bir şey anlatırken tane tane konuştuğunu, beden dilini kullandığını, görselliğe başvurarak daha fazla duyuya hitap ettiğini ve onu dinlerken başlarında kuş uça da bunu fark edemeyecek kadar etkilendiklerini belirtmektedirler. Hadislerde etkili iletişim becerilerine sahip olma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Hadislerde Etkili İletişim Becerilerine Sahip Olma Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Etkili İletişim Becerilerine Sahip Olma	Hadisler	“Hız. Peygamber’in (s.a.s) herhangi bir konuyu anlatırken (tane tane konuşması sebebiyle) sözcüklerini saymak isteyen kimse sayabilirdi.” ¹³⁷
	Mevcut Durum	“Resûlullah’ın (s.a.s) konuşması, onu dinleyen herkesin anlayabileceği şekilde açıktı.” ¹³⁸
	2023 Eğitim Vizyonu	“Türkçeyi kurallarına uygun ve etkili biçimde kullanır.” ¹³⁹ “Etkili iletişim yöntem ve tekniklerini kullanmaya özen gösterir.” ¹⁴⁰
		“9-12. sınıflarda öğrencilerin devam ettikleri okul türünün öncelikleri uyarınca konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerini geliştirecek içerikler hazırlanacaktır.” ¹⁴¹

Tablo 12 incelendiğinde Hız. Peygamber’in (s.a.s) konuşmasının tane tane, herkesin anlayacağı şekilde olduğu görülmektedir.¹⁴² Beden dilinin bazen saatlerce konuşmaktan daha etkili olduğu düşüncesiyle Hız. Peygamber (s.a.s) jest ve mimikleri iletişimde sıkça kullanmıştır. Özellikle ellerini, başını ve parmaklarını kullanarak anlatımında daha fazla duyuya hitap etmiş böylelikle anlattıklarının daha anlaşılır ve kalıcı olmasını sağlamıştır.¹⁴³ Hız. Peygamber’in (s.a.s) kalplere ve ruhlara nüfuz

¹³⁷ Buhârî, “Menâkıb”, 23.

¹³⁸ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 18.

¹³⁹ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

¹⁴⁰ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

¹⁴¹ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 69.

¹⁴² Buhârî, “Menâkıb”, 23; Ebû Dâvûd, “Edeb”, 18.

¹⁴³ Buhârî, “Bed’ülhalk”, 15, “Salât”, 8, “Edeb”, 36, “Talâk”, 25.

edecek derecedeki anlatımından dolayı onu dinleyen sahâbeler, başlarının üstünde kuş uçsa da bunu fark edemeyecek kadar dikkatli olmuşlardır.¹⁴⁴

Mevcut durum incelendiğinde yirmi birinci yüzyılda iletişim becerilerinin daha çok önem kazandığı ve bu yüzden öğretmenlerin en etkili iletişim becerilerine sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır.¹⁴⁵ Hadislerde etkili iletişim becerilerine sahip olma anlayışıyla mevcut durumun örtüştüğünü söylemek mümkündür. 2023 Eğitim Vizyonu incelendiğinde yazma, okuma, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalara ağırlık verilmesi hedeflenmektedir.¹⁴⁶ Hadislerde etkili iletişim becerilerine sahip olma anlayışıyla 2023 Eğitim Vizyonu hedeflerinin örtüştüğünü söylemek mümkündür.

2.12. Güleryüzlü, Esprili Olma Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hız. Peygamber (s.a.s) insan ilişkilerinde tebessüm etmenin, ölçülü mizaha yer vermenin gerekliliğine işaret etmektedir. Hadislerde güleryüzlü ve esprili olma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Hadislerde Güleryüzlü, Esprili Olma Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Güler Yüzlü, Esprili Olma	Hadisler	Hız. Peygamber (s.a.s) sahâbelere şaka yapmış ancak şaka da olsa asla yalan söylememiştir. ¹⁴⁷ “Kardeşinle (düşmanlığa varan) tartışmaya girme, onunla (kırıcı şekilde) şakalaşma ve ona yerine getiremeyeceğin sözü verme!” ¹⁴⁸ Abdullah b. Hâris: “Resûlullah’tan daha çok tebessüm eden bir kimseyi görmedim” demiştir. ¹⁴⁹
	Mevcut Durum	
	2023 Eğitim Vizyonu	

Tablo 13 incelendiğinde Hız. Peygamber’in (s.a.s) ölçülü mizaha yer verdiği görülmektedir. Ancak, Hız. Peygamber (s.a.s) şakaya da belli kurallar koymuş, şaka da

¹⁴⁴ Tirmizi, “Edeb”, 72, “Menakıb”, 9; Ebû Dâvûd, “Edeb”, 18.

¹⁴⁵ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 14-16.

¹⁴⁶ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 14-84.

¹⁴⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/341.

¹⁴⁸ Tirmizî, “Birr”, 58.

¹⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/191.

olsa asla yalana başvurulmaması,¹⁵⁰ kimseyi kırmamaya,¹⁵¹ korkutmamaya¹⁵² özen gösterilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Hz. Peygamber (s.a.s) İslam'ı tebliğde insanlara karşı gülyüzlü olmanın ne kadar önemli olduğunun bilincinde olarak tebessümü yüzünden hiç eksik etmemiş,¹⁵³ tebessüm etmenin kişiye sadaka sevabı kazandırdığını bildirmiştir.¹⁵⁴

Mevcut durumda ve 2023 Eğitim Vizyonu'nda bu konuya hiç yer verilmediği görülmektedir. Stresli hayat ortamında insanların gülmeye, mutlu olmaya ihtiyacı vardır. Tebessüm eden, gülyüzlü bir eğitimci asık suratlı, yüzü gülmeyen bir eğitimciden muhakkak ki daha tesirli olacaktır. Asırlar öncesinden Hz. Peygamber (s.a.s) bu doğrultuda hareket etmiş, tebliğ görevini yerine getirirken tebessümü yüzünden eksik etmemiş, ölçülü mizaha her zaman yer vermiş ve sahâbelerine de bu doğrultuda izin vermiş, insanların şahsiyetlerini zedeleyecek mizaha ise karşı çıkmıştır.

2.13. Sabırlı Olma Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hz. Peygamber (s.a.s) Müslümanın hayatı boyunca ne kadar musibetle karşılaşarsa karşılaşsın her zaman imanı sayesinde sabırlı olması gerektiğini belirtmektedir. Hadislerde sabırlı olma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14. Hadislerde Sabırlı Olma Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Sabırlı Olma	Hadisler	“Güçlü kimse, insanları güreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır.” ¹⁵⁵ “Müslümanlar benim başıma gelen musibetlere baksınlar da kendi musibetleri karşısında güçlü olsunlar.” ¹⁵⁶
	Mevcut Durum	
	2023 Eğitim Vizyonu	“2023 Eğitim Vizyonu, sabır, emek, samimiyet ve fedakârlık isteyen uzun bir süreç olan eğitim öğretim konusundaki atılım ve şahlanış stratejimizin yol haritasını ifade etmektedir.” ¹⁵⁷

¹⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 2/341.

¹⁵¹ Tirmizî, “Birr”, 58.

¹⁵² Ebû Dâvûd, “Edeb”, 85.

¹⁵³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/191.

¹⁵⁴ Tirmizî, “Birr”, 36.

¹⁵⁵ Müslim, “Birr”, 107.

¹⁵⁶ İmam Malik, “Cenâiz”, 14.

¹⁵⁷ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 5.

Tablo 14 incelendiğinde Hz. Peygamber (s.a.s), hayatı boyunca çok büyük zorluklarla, musibetlerle karşılaşmış ancak her durumda sabretmiş ve musibete uğrayan Müslümanlara ise kendi başına gelen musibetleri örnek göstererek sabırlı olmayı tavsiye etmiştir.¹⁵⁸ Öfke halinde insanın mantıklı hareket edemeyeceği bilinciyle güçlü insanı güreşte rakibini yenen değil öfke halinde sabredip öfkesine hâkim olan kişi olarak nitelendirmiştir.¹⁵⁹ Mü'minin rüzgâr karşısında eğilse de sökülmeleyen yeşil ekin gibi sıkıntılarla karşılaşsa da sabrı ve imanı sayesinde yıkılmayacağını vurgulamıştır.¹⁶⁰

Mevcut durum incelendiğinde sabır konusuna doğrudan yer verilmediği, sadece sabırla ilişkili olan hoşgörü kavramına yer verildiği görülmektedir.¹⁶¹ Öğretmenlik mesleğinin her şeyden önce sabır erdemine ihtiyacı olduğu düşünüldüğünde bu noktanın mevcut durumda göz ardı edildiği görülmektedir. 2023 Eğitim Vizyonu incelendiğinde eğitim öğretimin uzun süreçli sabır, emek, samimiyet ve fedakârlık isteyen bir yol haritasına ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır.¹⁶² Bu noktada hadislerde sabırlı olma anlayışıyla 2023 Eğitim Vizyonu hedeflerinin örtüştüğünü söylemek mümkündür.

2.14. Empatik Olma Anlayışının Hadisler, Mevcut Eğitim Uygulamaları ve 2023 Eğitim Vizyonu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hz. Peygamber (s.a.s) Müslümanın insan ilişkilerinde her zaman kendisini karşısındakinin yerine koyarak düşünmesi ve o şekilde hareket etmesi gerektiğinin önemine işaret etmektedir. Hadislerde empatik olma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile karşılaştırılması Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15. Hadislerde Empatik Olma Anlayışının Mevcut Uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile Karşılaştırılması

Empatik Olma	Hadisler	“Hiçbiriniz, kendisi için arzu ettiğini mümin kardeşi için de arzu etmedikçe, iman etmiş olmaz.” ¹⁶³ “Biriniz cemaate imam olursa namazı hafif kıldırsın. Çünkü içlerinde zayıf, hasta ve ihtiyar olanları vardır; kendi kendine kılsa istediği kadar uzatsın.” ¹⁶⁴
	Mevcut Durum	“İnsan ilişkilerinde empati ve hoşgörüyü esas alır.” ¹⁶⁵

¹⁵⁸ İmam Malik, “Cenâiz”, 14.

¹⁵⁹ Müslim, “Birr”, 107.

¹⁶⁰ Buhârî, “Tevhîd”, 31.

¹⁶¹ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

¹⁶² MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 5.

¹⁶³ Buhârî, “İman”, 7.

¹⁶⁴ Buhârî, “Ezan” 62.

¹⁶⁵ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

Tablo 15 incelendiğinde Hz. Peygamber (s.a.s), bir Müslümanın kâmil manada Müslüman olabilmesini, kendisi için istediğini Müslüman kardeşi içinde istemesine bağlamış, insan ilişkilerinde empatik olmanın gerekliliğine vurgu yapmıştır.¹⁶⁷ Bu konudaki hadislerde cemaatle namaz kılındığında cemaatte bulunan insanların durumlarının dikkate alınması gerektiği, kişinin kendisini onların yerine koyarak düşünmesi ve o şekilde hareket etmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹⁶⁸ Başka bir hadise göre, zina etmek için Hz. Peygamber’den (s.a.s) izin isteyen gence sahâbelerin tepki vermesine karşın Hz. Peygamber (s.a.s), gence annesi, kızı, kız kardeşi, halası, teyzesiyle zina yapılmasından hoşlanıp hoşlanmayacağını sorarak onun empatik düşünmesini sağlamıştır. O genç bu durum karşısında yapmayı düşündüğü davranıştan vicdanen rahatsızlık duyarak vazgeçmiş ve hayatının sonuna kadar zinaya hiç yaklaşmamıştır.¹⁶⁹

Mevcut durum incelendiğinde insan ilişkilerinin temelinde empati anlayışının olduğu görülmektedir.¹⁷⁰ Bu noktada hadislerde empatik olma anlayışıyla mevcut durumun örtüştüğünü söylemek mümkündür. 2023 Eğitim Vizyonu incelendiğinde öğretmenin izleme ve değerlendirme sürecinde kendini öğrencinin yanında konumlaması, kendini onun yerine koyması gerektiği vurgulanmaktadır.¹⁷¹ Bu konuda hadislerde ve 2023 Eğitim Vizyonu’ndaki empatik olma anlayışının benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hz. Peygamber’in (s.a.s) etkili öğretmenlik becerileri anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu kapsamında incelendiği bu çalışmada, mesleki açıdan hadislerde bireysel farklılıklara dikkat etme, bilim ve teknolojiyi kullanma, insan merkezli yaklaşımı benimseme, zamanı etkin kullanma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile örtüştüğü görülmektedir. Bununla birlikte hadislerdeki eğitimde fırsat eşitliği sunma, ahlak temelli eğitim anlayışının mevcut uygulamalarla kısmen; 2023 Eğitim Vizyonu hedefleri ile ise tamamen örtüştüğü görülmektedir. Ayrıca, hadislerdeki bakımlı ve temiz olma anlayışının mevcut uygulamalarla kısmen örtüştüğü; 2023 Eğitim Vizyonu’nda ise bu konuya hiç yer verilmediği görülmektedir. Kişilik açısından ise hadislerdeki adaletli olma, etkili iletişim becerilerine sahip olma, empatik olma anlayışı mevcut uygulamalar ve 2023

¹⁶⁶ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 21.

¹⁶⁷ Buhârî, “İman”, 7.

¹⁶⁸ Buhârî, “Ezan” 62.

¹⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/256.

¹⁷⁰ MEB, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 16.

¹⁷¹ MEB, 2023 Eğitim Vizyonu, 21.

Eğitim Vizyonu ile benzer özellikler göstermektedir. Hadislerdeki hoşgörülü ve merhametli olma anlayışının mevcut uygulamalarla kısmen; 2023 Eğitim Vizyonu ile tamamen örtüştüğü görülmektedir. Ayrıca, hadislerde doğru sözlü, güvenilir olma anlayışının mevcut uygulamalar ve 2023 Eğitim Vizyonu ile kısmen örtüştüğü saptanmıştır. Hadislerdeki sabırlı olma anlayışının mevcut uygulamalarla örtüşmediği; 2023 Eğitim Vizyonu ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Hadislerdeki güler yüzlü, esprili olma anlayışının ise mevcut uygulamalarda ve 2023 Eğitim Vizyonu'nda bu konuya hiç yer verilmediği için örtüşmediği saptanmıştır.

Elde edilen bu sonuçlara dayanarak;

Hız. Peygamber'in (s.a.s) etkili öğretmenlik becerileri ve eğitime yönelik anlayışının kavranabilmesi için okullarda hadislerden oluşan kitaplıklar oluşturularak bu kitapları öğrencilerin ve öğretmenlerin okumasının sağlanması,

Eğitim sistemindeki sorunlara köklü çözüm üretebilmek için, her alanda insanlar için en güzel örnek teşkil eden Hız. Peygamber'in (s.a.s) eğitime yönelik hadislerinin ilkokuldan üniversiteye kadar eğitimin her kademesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde yer alması,

Öğretmenlere etkili öğretmenlik becerilerini kazandırabilmek için, içeriğinde Hız. Peygamber'in (s.a.s) eğitimle ilgili hadislerinin yer aldığı hizmet içi eğitimler düzenlenmesi,

Mesleği ne olursa olsun Hız. Peygamber'in (s.a.s) önderliğinde, sevgi ve merhamet temeline dayalı, ahlaklı bireyler yetiştirmenin hedeflenmesi,

Eğitim öğretimde öğretmenlerin gönülleri fethedebilmesi için güler yüzlü olması ve ölçülü mizaha yer vermesi,

Eğitimde istenilen başarının elde edilebilmesi için asırlar öncesinden günümüz eğitim problemlerine çözüm bulan Hız. Peygamber'in (s.a.s) hayatına ve hadislerine yönelik daha fazla ilmi çalışmalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. nşr. Ebû Hâcir Muhammed Saîd Besyûnî. Beyrut: y.y., 1405/1985.
- Ayfer, Şahin. "Öğretmen Algılarına Göre Etkili Öğretmen Davranışları". *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 12/1 (2011), 239-259.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-şâhîh*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 2. Basım, 1422/2001.
- Butland, Mark & Beebe, Steven. "A Study of the Application of Implicit Communication Theory to Teacher Immediacy and Student Learning". *Paper presented at the Annual Meeting of the International Communication Association* (1992), 1-32.
- Christensen, Laura J. & Menzel, Kent E. "The Linear Relationship between Student Reports of Teacher Immediacy Behaviors and Perceptions of State Motivation

- and of Cognitive, Affective and Behavioral Learning". *Communication Education* 4/1(1998), 82-90.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah. *Sünenü'd-Dârimî*. thk. Huseyn Selîm Esed. Riyâd: Dâru'l-muğnî, 1420.
- Demil, Emine. "Hadisler Çerçevesinde Hz. Peygamber'in Eğitim Metodu". *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi* 5/2 (2019), 216-234.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as. *Sünenü Ebî Dâvud*. nşr. Şuayb el-Arnaût, Muhammed Kâmil. 7 Cilt. Dımaşk: Dâru'r-risâle el-âlemiyye, 1430.
- Ebu Gudde, Abdulfettah. *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed (s.a.s.) ve Öğretim Metotları*. çev. Enbiya Yıldırım. Ankara: Takdim Yayınları, 2019.
- Gordon, Thomas. *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*. çev. Sermin Karakale. İstanbul: Profil Kitap Yayınları, 10. Basım, 2019.
- Gorham, Joan & Christophel, Diane M. "The Relationship of Teachers' Use of Humor in the Classroom to Immediacy and Student Learning". *Communication Education* 39/1(1990), 46-62.
- Gökçe, Erten. "İlköğretim Öğrencilerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Etkililiği". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 35/1 (2002), 111-119.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Zeyd. *Sünenü İbn Mâce*. nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 2 cilt. Kâhire: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1975.
- İhtiyaroğlu, Neslin. "Öğrenci Algılarına Göre Öğretmen, Öğrenci ve Öğretim Etkinliğinde Kalite Ölçütleri". *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 4/10 (2014), 33-39.
- İhtiyaroğlu, Neslin. "Öğretmen Algılarına Göre Öğretmen, Öğrenci ve Öğretim Etkinliğinde Kalite Ölçütleri". *Siirt Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/1 (2014), 1-13.
- İmam Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes el-Asbahî. *el-Muvatta'*. nşr. Abdüvehhâb Abdüllatîf. Kahire: y.y., 1382/1962.
- Karakelle, Sema. "Öğretmenlerin Etkili Öğretmen Tanımlarının Etkili Öğretmenlik Boyutlarına Göre İncelenmesi". *TED, Eğitim ve Bilim* 30/135 (2005), 1-10.
- Kavcar, Cahit. (1999), "Nitelikli Öğretmen Sorunu", *Eğitimde Yansımalar: V. 21. Yüzyılın Eşiğinde Eğitim Sistemi Ulusal Sempozyumu*. Ankara. (1999), 267-279.
- Kur'ân-ı Kerîm Meâli*. çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 20. Basım, 2009.
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı. *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 2017.
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı. *2023 Eğitim Vizyonu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2018.

- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-şâhîh*. nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kahire: y.y., 1374-75/1955-56.
- Nesâî, Ebû 'Abdirrahman Aḥmed b. Şu'ayb. *es-Sunen*. thk. 'Abdulfettâḥ Ebû Ğudde. 9 Cilt. Halep: Mektebu'l-Maṭbu'âti'l-İslâmiyye, 1406/1986.
- Niyazi Can, "Öğretmen ve Yöneticinin Etkililiğinin Öğretimdeki Rolü", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13/13 (1998), 55-69.
- Powell, Robert & Harville, Barbara. "The Effects of Teacher İmmediacy and Clarity on Instructional Outcomes: An İntercultural Assessment". *Communication Education*. 39 (1990), 369-379.
- Stronge, James H. *Qualities of Effective Teachers*. United States: ASCO Publishing, 2002.
- Şenay Şen & Yavuz Erişen, "Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Öğretim Elemanlarının Etkili Öğretmenlik Özellikleri". *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 22/ 1 (2002), 99-116.
- Şule, Ay & İrfan, Yurdabakan. "Öğretmen Adaylarına Göre Etkili Öğretmen Özellikleri ve Bu Özellikler Açısından Öz-Yeterlik Algıları". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1 / 33 (2015), 148-166.
- Tirmizî, Muhammed b. İsâ Ebu İsâ es-Sülemî. *Sünenu't-Tirmizî*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir vd. Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabiyy, 1975.
- Wong, Harry K. & Wong, Rosemary T. *Etkili Öğretmen Okulun İlk Günleri*. çev. Serbun Behçet. İstanbul: Pedagoji Yayınları, 2. Basım, 2018.
- Yıldırım, Ali & Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Yıldırım, Ali & Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 9. Basım, 2013.